

H. X
XXIII
54

Dubbel

F 17

MEIVE FABRIEK
VAN MELKPRODUCTEN
— = TE BEDUM = —

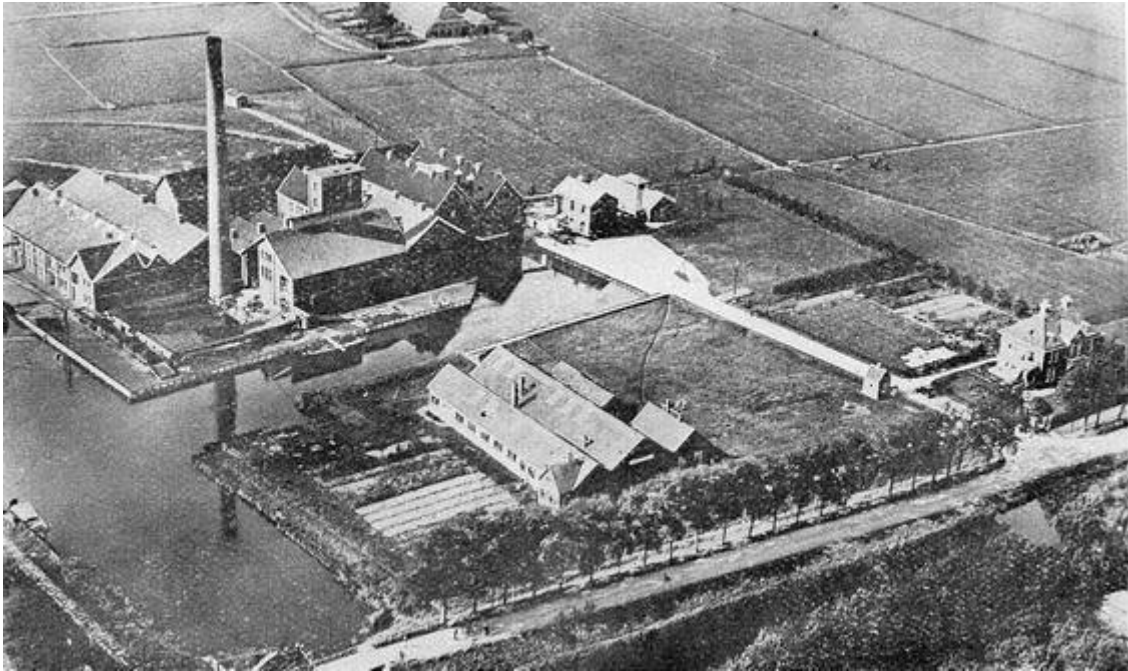

VERSLAG

OVER HET BOEKJAAR 1924

met overzicht ontstaan Fabriek

DRUK — B. HAAN — BEDUM.

Coöperatieve Zuivelfabriek Bedum (Gr.) 1926

Bron: verslag 1926 (K.L.M. foto)

Coöperatieve Zuivelfabriek Bedum 1980

??

Heruitgave zuivelhistorienederland.nl

12-02-2007

Dit pdf-bestand bevat een integrale weergave van het eerste – in druk verschenen – verslag over boekjaar 1924, van de Coöperatieve Zuivelfabriek Bedum.

Aangevuld met 'bijzondere' gedeelten uit de verslagen van 1925 t/m 1929

Aan de Leden.

Hierbij hebben wij het genoegen U het verslag over het jaar 1924 aan te bieden.

Tot dusverre was het geen gebruik U een uitgebreid verslag te zenden, doch waar het ons gebieken is, dat velen zeer slecht zijn ingelicht aangaande den gang van zaken in onze vereeniging, komt het ons gewenscht voor U al datgene mede te deelen wat noodig is voor een goede beoordeeling.

Allereerst wenschen wij een kort overzicht te geven van de ontwikkeling van onze vereeniging en haar bedrijf vanaf de oprichting in 1916.

In het jaar 1915 ontstond er een strooming onder de landbouwers, die melk leverden aan de N. V. Stoomzuivelfabriek Middelstum, welke beoogde te geraken tot de oprichting van eene coöperatieve fabriek van zuivel en melkproducten. Men was niet tevreden met de door deze N. V. voor de melk betaalde prijzen, mede omdat de aandeelhouders der onderneming steeds hooge dividenden ontvingen. Daaraan, meende men, moest een einde komen en het mocht inderdaad gelukken te geraken tot de oprichting van eene vereeniging. De notarieele acte werd gepasseerd den 27 Maart 1916. Onderhandelingen, gevoerd met bovenbedoelde N. V., hadden tot resultaat, dat het bedrijf dezer vereeniging werd overgenomen zooals het reilde en zeilde.

In dien tijd was de inrichting der zuivelfabrieken in het Noorden der provincie Groningen in het algemeen zeer eenvoudig. Het meerendeel was alleen ingericht voor boterbereiding, in enkele kon tevens kaas worden bereid. Het meest veelzijdig ingericht was wel het bedrijf te Middelstum, waar men naast boter, ook gecondenseerde melk, melkpoeder en kaas kon fabriceren. Dit feit had tot gevolg dat men in staat was een hoogen prijs voor de melk te betalen in verhouding tot die van bovenbedoelde meer primitief ingerichte fabrieken. Vooral was de bereiding van gecondenseerde melk van grooten invloed.

Het ledental der Coöperatie te Middelstum groeide snel

Aan de Leden.

Hierbij hebben wij het genoegen U het verslag over het jaar 1924 aan te bieden. Tot dusverre was het geen gebruik U een uitgebreid verslag te zenden, doch waar het ons gebleken is, dat velen zeer slecht zijn ingelicht aangaande den gang van zaken in onze vereeniging, komt het ons gewenscht voor U al datgene mede te deelen wat noodig is voor een goede beoordeeling.

Allereerst wenschen wij een kort overzicht te geven van de ontwikkeling van onze vereeniging en haar bedrijf vanaf de oprichting in 1916.

In het jaar 1915 ontstond er een strooming onder de landbouwers, die melk leverden aan de N.V. Stoomzuivelfabriek Middelstum, welke beoogde te geraken tot de oprichting van eene coöperatieve fabriek van zuivel en melkproducten. Men was niet tevreden met de door deze N.V. voor de melk betaalde prijzen, mede omdat de aandeelhouders der onderneming steeds hooge dividenden ontvingen. Daaraan, meende men, moest een einde komen en het mocht inderdaad gelukken te geraken tot de oprichting van eene vereeniging. De notariële acte werd gepasseerd den 27 Maart 1916. Onderhandelingen, gevoerd met bovenbedoelde N.V., hadden tot resultaat, dat het bedrijf dezer vereeniging werd overgenomen zooals het reilde en zeilde.

In dien tijd was de inrichting der zuivelfabrieken in het Noorden der provincie Groningen in het algemeen zeer eenvoudig. Het meerendeel was alleen ingericht voor boterbereiding, in enkele kon tevens kaas worden bereid. Het meest veelzijdig ingericht was wel het bedrijf te Middelstum, waar men naast boter, ook gecondenseerde melk, melkpoeder en kaas kon fabricceeren. Dit feit had tot gevolg dat men in staat was een hoogen prijs voor de melk te betalen in verhouding tot die van bovenbedoelde meer primitief ingerichte fabrieken. Vooral was de bereiding van gecondenseerde melk van grootgen invloed.

Het ledental der Coöperatie te Middelstum groeide snel aan. Een aantal kleine fabrieken in de omgeving werd opgeheven of overgedragen aan de Coöperatie en de leveranciers van deze ondernemingen traden in de meeste gevallen en bloc als lid toe. Aan het einde van het jaar 1919 beschikte onze vereeniging over een viertal fabrieken en wel te Middelstum, Loppersum, Den Hoorn en Uithuizen. Opgeheven waren achtereenvolgens de bedrijven van vereenigingen te Leens, Baflo, Usquert, Bedum, Garmerwolde, Winneweer en Loppersum. Het door onze vereeniging overgenomen bedrijf te Loppersum bleef in exploitatie, zooveel mogelijk als zelfstandige boter- en kaasfabriek. De gebouwen der andere genoemde vereenigingen werden verkocht en kregen alle een andere bestemming. De fabrieken te Den Hoorn en Uithuizen werden in gebruik genomen resp. in 1915 en 1917 en waren ingericht enkel voor boterbereiding. De daar verkregen ondermelk werd naar Middelstum vervoerd en daar verwerkt tot gecondenseerde melk, melkpoeder enz. Het grootste deel der geleverde melk werd direct te Middelstum aangevoerd.

Het bleek al spoedig, dat de fabriek te Middelstum te klein was en niet voldoende ingericht voor de verwerking van een zoo groote hoeveelheid grondstof. Daarom stelden bestuur en commissarissen den leden voor over te gaan tot de stichting van een nieuwe,

naar de eischen des tijds ingerichte fabriek. De algemeene vergadering van leden, gehouden den 18 Maart 1919 vereenigde zich met dit voorstel en machtigde het bestuur de vereischte stappen te doen.

Men was van meening dat Middelstum niet de geschikte plaats, zou zijn voor de vestiging van de nieuwe fabriek, hoofdzakelijk omdat deze plaats niet gunstig gelegen is ten opzichte van spoorweg en vaarwater. Een betere plaats achtte men Bedum en het gelukte aldaar een geschikt terrein aan te koopen, gelegen aan de spoorhaven en den provincialen weg.

De bouw van de nieuwe fabriek had plaats onder ongunstige omstandigheden, veroorzaakt door den wereldoorlog. De bouwmaterialen en de benoodigde machines waren zeer duur en diensgevolge waren er groote sommen gemoeid met den bouw en de inrichting. Wel bleek het mogelijk een gedeelte van den inventaris der fabriek te Middelstum te gebruiken, doch dit speelde ten opzichte van het geheel geen groote rol.

De benoodigde gelden werden verkregen door de uitgifte van obligatieleeningen. Men dacht deze te kunnen plaatsen tegen een rente van 5 %, hetgeen evenwel niet geheel gelukte, omdat de rentevoet inmiddels steeg. Van de 5 % leening, groot 1 ½ miljoen gulden werd geplaatst f 1.203.500 en diensgevolge was het noodzakelijk daarna de inschrijving open te stellen op eene van f 600.000, rentende 6 %. Ook deze werd niet volteekend, er werd geplaatst f 510.000. -

In den herfst van 1919 werd aangevangen met den bouw van de nieuwe fabriek, welke zou moeten worden opgeleverd 1 Januari 1921. Tengevolge van velerlei strubbelingen kon zij echter eerst den 18 April van dat jaar in gebruik worden genomen. Geheel klaar waren toen echter noch gebouwen noch inventaris, integendeel. De abnormale verhoudingen in Europa waren oorzaak, dat de aflevering van verschillende machines zeer vertraagd plaats vond.

Reeds spoedig na de ingebruikstelling van de nieuwe fabriek bleek, dat deze niet voldeed aan de verwachtingen. Zoowel de indeeling als de inrichting der gebouwen lieten veel te wenschen over. Het was zeer onaangenaam te moeten constateeren dat de deskundigen op wie het bestuur meende te kunnen vertrouwen niet in alle opzichten voor hun taak berekend waren.

Veranderingen en verbeteringen waren reeds spoedig dringend noodig wilde men het bedrijf behoorlijk laten functioneeren. Vanaf December 1921 tot Februari j.l. zijn wij voortdurend bezig geweest de indeeling en inrichting der fabriek te verbeteren. Wij hebben dit niet gedaan, dan na uitvoerig van gedachten te hebben gewisseld met de meest bekwame deskundigen op zuivelgebied in den lande. Voor de uitvoering hebben wij ons verder laten bijstaan door het Technisch Bureau van den Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond. Het is ten zeerste te betreuren, dat bij den bouw der nieuwe fabriek niet werd geprofiteerd van de kennis en ervaring van deze deskundigen. Zeer waarschijnlijk zou alles veel minder hebben gekost en zouden de kostbare verbeteringen later in geen geval meer noodig zijn geweest.

Deze verbeteringen hebben bijna f 350.000 gekost. Tengevolge van de minder goede inrichting van het bedrijf en de onbekwaamheid van een gedeelte van het personeel liet de kwaliteit der producten aanvankelijk veel te wenschen over. Bij den afzet der artikelen ondervond men daardoor en tevens door het minder goed functioneeren van de handelsafdeeling groote moeilijkheden. Groote hoeveelheden producten moesten worden verkocht tegen prijzen, lager dan anderen konden bedingen. Het is moeilijk te berekenen,

welke bedragen daarmede gemoeid waren. Als voorbeeld kan dienen het feit, dat wij in het tweede halfjaar van 1922 alleen op boter wegens afwijkende kwaliteit een korting moesten toestaan van ruim 10.000 gulden. Dit is te controleren, doordat het grootste gedeelte der geproduceerde boter wordt verkocht door de Nationale Coöperatieve Zuivelverkoop-Centrale te Amsterdam welke vereeniging het geleverde product volgens kwaliteit betaalt.

Waar het bleek, dat de dagelijksche leiding van de bedrijven der vereeniging niet in goede handen zat, besloten bestuur en commissarissen einde 1922 tot de aanstelling van een bekwaam persoon, welke instaat zou zijn in samenwerking met den directeur verbetering in den toestand te brengen. Wij vonden deze in de persoon van den heer P. Okkinga, welke omstreeks 1 Januari 1923 in functie kwam. Wij waren van meening, dat het mogelijk zou zijn de dagelijksche leiding zoo te verdeelen, dat directeur en mededirecteur beiden nuttig werkzaam zouden kunnen zijn. Het bleek echter, dat wij ons hadden vergist en wij waren tot onzen spijt genoodzaakt den heer Wolters een wenk te geven, dat hij goed zou doen, ontslag te vragen als directeur. Het resultaat is U bekend, de algemeene vergadering, gehouden 11 November 1924, verleende den heer Wolters eervol ontslag.

Moest onze inleiding tot zooverre gedeeltelijk van minder opgewekten aard zijn, tot ons genoegen kunnen wij thans een ander geluid laten hooren. Dank zij de hierboven genoemde verbeteringen verkeert de fabriek te Bedum nu in een toestand, die niets te wenschen overlaat. De inrichting is thans zoo, dat deze eene vergelijking met ieder andere op zuivelgebied kan doorstaan.

De vroeger geschetste exploitatie van de fabrieken te Loppersum, Uithuizen en Den Hoorn voldeed niet goed en daarom is deze in dier voege gewijzigd, dat deze fabrieken nu enkel dienst doen voor de ontvangst van melk en de afgifte van producten. De ontvangen melk wordt, na gekoeld te zijn teneinde bederf te voorkomen, in spoorwagons en motorbooten vervoerd naar de fabriek te Bedum teneinde daar verwerkt te worden. Men heeft de fabricage van een prima product daardoor beter in de hand dan vroeger het geval was en bij deze wijze van werken komen wij goedkooper uit.

BEDUM, Maart 1925.

Het Bestuur :

L. F. BRITZEL, Voorzitter.

J. A. PLOEGH, Vice-Voorzitter.

J. BOUKEMA, Secretaris.

K. J. SCHURINGA.

A. ELEMA.

VERSLAG

over het boekjaar 1924.

De Leden.

Het aantal leden van de Vereeniging bedroeg einde 1924 ruim 2200. In den loop van dit jaar zijn 83 nieuwe leden toegetreden en is aan 28 uittreding toegestaan. Er werd verder nog van ongeveer 300 niet-leden melk verwerkt.

1924-1929 Zie Bijlage II voor leden- en andere (kern) gegevens in Bijlage II

Het Bestuur.

Het Bestuur bestaat uit de heeren :

	Jaar v. aftreding.
L. F. BRITZEL, Usquert, <i>Voorzitter.</i>	1928
J. BOUKEMA, Usquert, <i>Secretaris.</i>	1926
J. A. PLOEGH, Onderdendam, <i>Vice-Voorzitter.</i>	1927
A. ELEMA, Huiringe, <i>Lid.</i>	1929
K. J. SCHURINGA, Toornwerd, <i>Lid.</i>	1925

De Commissarissen.

Het College van Commissarissen bestaat uit de heeren:

	Jaar v. aftreding.
G. R. WIERSUM, Bedum, <i>Voorzitter.</i>	1927
H. HEERES, Huizinge, <i>Secretaris.</i>	1929
E. P. BOUKEMA, Uithuizen.	1927
K. DE VRIES, Baflo.	1928
S. G. WIERSEMA, Onderdendam.	1928
E. STOLLENGA, Zuidwolde (Gr.)	1925
L. EENDHUIZEN, Kantens.	1926
H. UBBENS, Middelstum.	1929
P. H. WIJK, Uithuizermeeden.	1925
H. J. ZIJLMA, Zuurdijk.	1929
K. WIERSUM, Kloosterburen.	1928
F. VAN TIL, Ulrum.	1995
G. H. GLAS, Loppersum.	1927
W. H. RIENDERS, Stedum.	1929
R. H. SMEDEMA, Eenrum.	1926
P. H. DIJKSTERHUIS, Garmerwolde.	1926
M. WIERSEMA, Spijk.	1928

De finantieele commissie uit het College van Commissarissen bestaat uit de heeren :

E. P. BOUKEMA.
G. R. WIERSUM.
P. H. WIJK.

Ledenvergaderingen.

Er werden in 1924 twee Algemeene Vergaderingen gehouden.

Op 25 Maart, de gewone Algemeene Vergadering, waarin aan de orde kwam :

- a. Rekening en verantwoording over het boekjaar 1923, welke onveranderd werden goedgekeurd.
- b. Voorstel van het Bestuur en de Commissarissen om het bankcrediet te verhoogen. Er werd besloten dit bedrag te stellen op hoogstens f 1.000.000,-- Met het oog op de credietvoorziening in de toekomst werd nog ter sprake gebracht de mogelijkheid van oprichting van een Coöperatieve Landbouwbank, ten behoeve van de verschillende Coöperatieve Landbouwinstellingen in de provincie.
- c. Vaststelling van het entreegeld. Besloten werd wederom geen entree te heffen.
- d. Als lid van het Bestuur trad af de heer A. ELEMA, die herkozen werd.
- e. Als Commissaris traden af de heeren H. UBBENS, H. L. HEERES, H. J. ZIJLMA en W. H. REIJNDERS, die eveneens herkozen werden.

Op 11 November een buitengewone Algemeene Vergadering, waarin aan den heer K. WOLTERS op zijn verzoek eervol ontslag werd verleend als Directeur, terwijl in zijn plaats werd benoemd de heer P. OKKINGA te Bedum.

In deze vergadering werden tevens behandeld de verzoekschriften ingediend door de heeren O. DIJKEMA te Bedum en H. J. NIENOORD te Onderdendam, overeenkomstig art. 16 alinea 4 der Statuten, op welke verzoekschriften afwijzend werd beslist.

Bestuursvergaderingen.

Het Bestuur vergaderde, behoudens enkele uitzonderingen, geregeld elken Maandag aan het kantoor der fabriek.

Commissarisvergaderingen.

Het College van Commissarissen vergaderde in 1924 vijf maal, terwijl zijn finantieele Commissie daarenboven herhaaldelijk aan het kantoor der fabriek den finantieelen toestand in bijzonderheden naging en besprak. Deze commissie nam in verband met de contrôle op de jaarbalans aan het einde van het jaar de voorraden op.

De commissarissen lieten zich voor hunne werkzaamheden bijstaan door het accountantsbureau P. H. Dijksterhuis te Groningen.

Het Personeel.

Dank zij de verbeterde inrichting van de fabriek te Bedum en de betere organisatie van de werkzaamheden werd het tegen het einde van 1924 langzamerhand mogelijk een aantal werklieden te ontslaan.

Ten einde een indruk te geven van den omvang van ons personeel, geven wij hier een staatje van het aantal personen, dat op het oogenblik waarop wij dit verslag schrijven, in dienst is van onze Vereeniging.

Directie, Administratie en toezicht	11	personen,
Laboratorium en melkonderzoek	8	„
Fabrieks- en reparatiewerkplaats personeel <i>onder welke groep plm. 85 jongens en aankomende werklieden behooren</i>	161	„
Motorboot voor vervoer producten	2	„
Boterverkoop Groningen	2	„
Ontvangstations Den Hoorn, Uithuizen en Loppersum <i>waaronder begrepen de Directeuren van deze stations en het personeel van de tankbooten voor het vervoer van de melk naar Bedum.</i>	15	„

Het melkvervoer.

Het aantal melkritten bedraagt 50. De melkvervoerders oefenen hun functie als zelfstandige ondernemers uit. Wagens worden door de fabriek in huur verstrekt tegen betaling van f 1,- per wagen per week. De wagens worden in onze eigen werkplaats gemaakt en gerepareerd.

Zoals in een voorgaande gedeelte is uiteengezet, wordt de melk, voor zoover deze niet rechtstreeks in Bedum komt, verzameld in de ontvangstations en vandaar na, voor zoover noodig, met behulp van koelmachines diepgekoeld te zijn, in tankbooten (Den Hoorn en Uithuizen) en tankwagons (Loppersum) naar de centrale fabriek vervoerd. Het transport van de melk kost ongeveer 0,7 cent per K.G. melk. In dit bedrag zijn begrepen de exploitatiekosten van de ontvangstations (afschrijving, rente, onderhoud, loonen en verdere onkosten). Dit cijfer is in vergelijking met de meeste zuivelfabrieken hoog te noemen. Hiertegenover staan echter weer voordeelen, gelegen in het verwerken van groote hoeveelheden melk in een centrale fabriek.

1925 In de (jaar)-verslagen 1925 t/m 1929 zit als bijlage de tekst van 'Voorwaarden van aanbesteding' voor de melkritten. (zie bijlage I)

1925 Voor het venten van volle melk, karnemelk, karnemelkschepap, boter en kaas, zijn voor elke fabriek 2 venters aangesteld. Zij hebben daarvoor venterswagens van de fabriek in gebruik en oefenen evenals de melkrijders hun functie als zelfstandige ondernemers uit.

De exploitatie van de fabriek.

Gedurende het verslagjaar werd verwerkt 23.575.232 K.G. melk, waarvan rechtstreeks aangevoerd werden:

te	Bedum	11.349.398	K.G.
„	Loppersum	4.963.954	„
„	Uithuizen	4.301.455	„
„	Den Hoorn	2.960.425	„

De ontvangen hoeveelheden melk waren voor alle fabrieken hooger als het voorgaande jaar, in totaal bedroeg de melklevering 1.619.731 K.G. meer dan in 1923. Het jaar 1924 bereikte daarmee het hoogste jaartotaal van onze vereniging.

De kleinste weekaanvoer viel in de week van 10/16 Febr. en bedroeg totaal 216.168 K.G., verdeeld over de fabrieken als volgt :

te	Bedum	93.227	K.G.
„	Loppersum	52.379	„
„	Uithuizen	46.052	„
„	Den Hoorn	24.510	„

De grootste weekaanvoer viel in de week van 8/14 Juni en bedroeg totaal 682,363 K.G., verdeeld over de fabrieken als volgt :te

te	Bedum	338.940	K.G.
„	Loppersum	139.924	„
„	Uithuizen	117.089	„
„	Den Hoorn	86.410	„

De melk werd te Loppersum, Uithuizen en Den Hoorn gedurende het geheele jaar éénmaal per dag opgehaald en 's Zondags niet; te Bedum werd gedurende 17 weken de melk 2 maal per dag opgehaald, n.l. van 18 Mei tot 13 Sept. gedurende welken tijd het des Zondags alleen 's avonds plaats vond.

1925-1929 is er ook steeds melding van de verhouding melk van leden en van niet leden.

Jaar	Totaal geleverd KG. melk	Geleverd door leden KG. melk	In %	Geleverd door niet leden KG. melk	In %
1924	23.575.232	-	-	-	-
1925	21.023.992	18.838.127	89,6	2.185.865	10,4
1926	25.745.850	21.881.919	85,0	3.863.931	15,0
1927	27.716.461	22.741.358	82,1	4.974.103	17,9
1928	31.925.914	24.375.990	76,4	7.549.924	23,6
1929	33.898.513	25.652.313	75,7	8.246.200	24,3

In 1925 vertrokken vooral veel losse leveranciers naar elders. Om dit te voorkomen zijn er dat jaar ook statutenwijzigingen geweest

Ook vanaf 1925 een lijst met de melkgeldbedragen van voorgaande jaren (vóór 1914 uitbetaald door N.V. Middelstum)

Overzicht uitbetaald melkgeld

Jaar	Gemid. jaarprijs	Hoogste	Laagste	Jaar	Gemid. jaarprijs	Hoogste	Laagste
		maandprijs				maandprijs	
1896	3,55	4,70	2,90	1913	5,63	7,00	5,00
1897	3,48	5,00	3,00	1914	5,89	9,00	4,00
1898	3,52	5,00	3,00	1915	8,45	11,00	7,00
1899	3,89	5,00	3,25	1916	10,25	12,00	7,50
1900	3,98	5,00	3,50	1917	12,47	14,00	11,00
1901	4,18	5,50	3,60	1918	17,04	20,00	14,00
1902	4,29	5,25	4,00	1919	13,95	18,75	11,75
1903	4,37	5,25	4,00	1920	12,42	16,00	10,00
1904	4,34	5,25	3,75	1921	12,31	15,00	10,00
1905	4,57	5,50	4,00	1922	8,46	9,77	6,23
1906	4,89	5,90	4,25	1923	8,99	13,69	5,85
1907	4,65	6,00	4,15	1924	9,50	13,21	7,22
1908	4,89	6,10	4,25	1925	9,42	12,49	6,38
1909	5,00	6,00	4,50	1926	8,17	10,48	6,57
1910	5,14	6,25	4,50	1927	8,45	11,59	6,53
1911	5,94	8,00	4,50	1928	9,70	11,65	7,81
1912	6,03	8,00	4,85	1929	8,91	11,06	7,26

1928 Dit verslag bevat een tweetal bijlagen over de verdeling en de vergelijking van het melkgeld (bijlage III en IV)

Dat te Bedum gedurende een gedeelte van het jaar de melk tweemaal per dag ontvangen wordt, vindt zijn oorzaak in het feit, dat het wenschelijk is, 's morgens vroegtijdig met de verwerking van de melk te kunnen beginnen.

Het gemiddelde vetgehalte van de melk was 3,43 tegen 3,397 in 1923.

Wij zijn begonnen maatregelen te nemen ten einde zooveel mogelijk het leveren van voor de verwerking op melkproducten minder goed bruikbare melk tegen te gaan en in het algemeen de kwaliteit van de melk te verbeteren.

1925-1929 ook een lijst met verloop van de gemiddelde vetgehalten van de laatste jaren:

Jaar	Hoogste maand gemiddelde	Laagste maand gemiddeld	Jaar gemiddelde
1920	3,54	3,07	3,25
1921	3,62	3,13	3,31
1922	3,66	3,16	3,32
1923	3,65	3,17	3,40
1924	3,67	3,18	3,43
1925	3,72	3,21	3,44
1926	3,70	3,19	3,40
1927	3,74	3,19	3,40
1928	3,70	3,16	3,41
1929	3,69	3,21	3,44

Naast het organoleptisch onderzoek van de melk is ingesteld een geregelde busseninspectie, omtrent welke resultaten wij zeer tevreden zijn. Verder zijn wij begonnen de vuilheidsproef toe te passen en het ligt in de bedoeling in dezen richting verder te gaan. Zooveel mogelijk worden de boerderijen bezocht, waarvan de melk volgens onze onderzoekingen minder goed bruikbaar is.

De productie omvatte de artikelen boter, gecondenseerde melk, melkpoeder en kaas. Er werd gefabriceerd **615,978 K.G. boter**, welke gedeeltelijk in den kleinhandel, echter grootendeels door middel van de Nationale Coöperatieve Zuivelverkoopcentrale (N. C. Z.) in den groothandel verkocht werd. Het kan misschien den lezer belang inboezemen te weten, dat de totale boterproductie van Nederland in 1924 ongeveer 73 miljoen K.G. bedroeg, waarvan 63.159.231 K.G. voorzien was van het rijksmerk en dat door het botercontrôlestation Groningen, waarbij onze fabriek is aangesloten, 3.216.646 K.G. gecontroleerd werden.

De boteruitvoer uit Nederland bedroeg in 1924 34,7 miljoen K.G., tegenover 23,9 miljoen K.G. in 1923. De uitvoer was dus belangrijk grooter en de groote buitenlandsche vraag veroorzaakte hoge prijzen.

In het bijzonder trad Duitschland dit jaar weer op als koper; van de totale uitvoer van 34,7 miljoen K.G. nam dit land zelfs 23 miljoen K.G. In de aan 1924 voorafgaande 4 jaren waren het hoofdzakelijke België, Groot-Brittannië en Frankrijk, die onze boter kochten, welke landen dus als koopers van onze boter in 1924 door Duitschland op den achtergrond zijn gedrongen.

De kwaliteit van de door onze fabriek gefabriceerde boter was gedurende het geheele jaar best. Bij de boterkeuringen, gehouden door den Groningschen Zuivelbond werd ons een diploma toegekend en bij de kwaliteitskeuringen gehouden vanwege de N. G. Z., verkregen wij het predicaat Prima.

Was liet voor de afdeling boterbereiding een succesjaar, voor de afdeling gecondenseerde melk deed 1924 zich geheel anders kennen. Het is een jaar geweest, met voor de condensindustrie een geheel onbevredigenden handel en daardoor werd het een slecht jaar.

De afzetmogelijkheid op de Engelsche markt beheerscht de toestanden in de condensindustrie. Om dit nader aan te toonen, zij er hier op gewezen, dat van de totale door ons land uitgevoerde hoeveelheid gecondenseerde melk met suiker, welke in 1924 99 miljoen K.G. bedroeg, naar Engeland 80,5 miljoen K.G. werd verscheept. Duitschland is voor den afzet van gecondenseerde melk met suiker van geheel ondergeschikte betekenis; ons land exporteerde in 1924 naar Duitschland slechts ruim 2,5 miljoen K.G.

Op de Engelsche markt nu werden in het verslagjaar de prijzen gedrukt door overproductie en onderconsumptie, zoodat toestanden onstonden, welke tot dusver daar niet gekend werden. Reeds zeer vroeg in het voorjaar zijn de prijzen begonnen af te brokkelen, om in de maanden Mei en Juni tot een dusdanig peil te dalen, dat de productie met schade gepaard ging. De toestand werd zelfs zoodanig, dat alle Vaderlandsche fabrikanten, zoowel particuliere als coöperatieve, bij elkaar stapten om te probeeren gezamenlijk door prijsafspraken een beteren prijs voor de melk te maken. Dit is korten tijd mogelijk geweest, echter bleek spoedig, dat ook op deze wijze geen duurzaam resultaat te bereiken viel. De prijzen gingen weer naar beneden en zijn langzamerhand gedaald tot een niveau, waarop er voor de grondstof (ondermelk) een nettoprijs overblijft zelfs lager dan dien van vóór den oorlog.

Er is thans vrijwel algemeen in de condensindustrie een streven naar kleinere productie, sommige bedrijven worden stopgezet, andere krimpen de productie in en langs dezen weg moet er een saneering komen, die een lonende productie weer mogelijk maakt. De wijze van afzet van de door ons gefabriceerde gecondenseerde melk werd in 1924 verder verbeterd. Het grootste gedeelte wordt thans onder eigen merken verkocht, in tegenstelling met voorheen, toen alles onder de merken van Engelsche koopers geleverd werd.

De vertegenwoordiging in Engeland is zoodanig uitgebreid, dat onze fabriek thans geregeld hare merken verkoopt in Londen, Hull, Leeds, Newcastle, Birmingham, Cardiff, Swansea, Newport, Liverpool, Manchester, Belfast en Dublin.

Wij zijn van meening, dat thans de wijze van verkoop op een gezonden basis berust en dat wij daardoor in staat zijn op voldoende wijze de mogelijkheden van de markt te benutten.

Het zelfde kan gezegd worden betreffende den verkoop van het door ons gefabriceerde **melkpoeder**. Ook voor dit artikel werd de organisatie van den verkoop verder versterkt door uitbreiding van het aantal buitenlandsche verkoopagenten.

Het artikel melkpoeder zou goed hebben kunnen maken, wat de gecondenceerde melk liet zitten. Een oogenblik, het was in de maand September, leek het er op, dat dit zou geschieden, echter verliep ook deze markt.

Melkpoeder wordt in hoofdzaak gebruikt als hulpstof in verschillende industrieën, b.v. bij de cakes- en chocoladefabrikatie, en dan voornamelijk in België en Duitschland.

Vooral uit Duitschland hebben wij een oogenblik een aardige vraag gehad, echter van te korten duur.

Over de prijzen, welke voor dit artikel te maken waren, kunnen wij tevreden zijn.

De kaasprijzen waren gedurende het geheele verslagjaar hoog. Hierdoor kwamen de resultaten van ons bedrijf in vergelijking met die van boter- en kaasfabrieken in een onvoordeelige positie. De ondermelk gaf, verwerkt in die producten, waarop ons bedrijf in hoofdzaak gespecialiseerd is, een lagere netto-opbrengst dan bij de verwerking op kaas door gewone boter- en kaastabrieken. Dezen toestand hadden wij voor lief te nemen en bij de beoordeeling moet men niet uit het oog verliezen, dat het nog niet zoo heel lang geleden is, dat juist op kaas verwerkt, de ondermelk onvoldoende geld opbracht.

Duitschland trad in 1924 als de belangrijkste afnemer van de Nederlandsche kaas op en nam ruim 40 % van den geheelen uitvoer van ruim 77 millioen K.G. Het was dit optreden van Duitschland op de markt voor kaas, dat, evenals zulks bij de boter geschiedde, hooge prijzen veroorzaakte.

Waar wij ingericht zijn op het, maken van kaas, zijn ook wij begonnen dit artikel te fabriceren, echter is de geaardheid van het bedrijf zoodanig, dat wij daarvan niet in de gewenschte mate konden profiteeren. Immers, al zouden wij alle melk op kaas verwerken, dan zou een groot gedeelte van onze fabriek tijdelijk ongebruikt staan, wat een zeer nadeelige factor in de exploitatie is. Bovendien kunnen wij moeilijk zonder meer plotseeling de fabricatie van gecondenseerde melk en melkpoeder geheel stopzetten, de wereldmarkt is steeds zeer wisselvallig, de toestand wijzigt zich in de laatste jaren dikwijls snel en het zou later ongetwijfeld uiterst moeilijk zijn de prijsgegeven afzet te herwinnen.

Bezittingen

Balans per 31 December 1924.

Schulden

Gebouwen en terreinen te Bedum, Loppersum, Den Hoorn en Uithuizen:

Kostprijs f 1.676.072,93
 Hierop afgeschreven 212.356,—

Balanswaarde . . .

Machines en inventaris van alle fabrieken:

Kostprijs f 800.711,85
 Hierop afgeschreven 321.728,60

Balanswaarde . . .

Kasgelden

Vorderingen:

Debiteuren f 363.997,61⁵
 Dubieuze Debiteuren 8.086,—
 Accijnzen 44.620,30

Oorlogswinst
 Effecten
 Leveranciers voor terugname
 Voorraden producten
 Voorraden hulpstoffen

Reserves:

Statuair reserve f 103.000,—
 Dubieuze Debiteuren 14.696,75
 Diverse Belangen 54.929,29⁵

Obligatieleningen
 Eigenkapitaal
 Kassiers
 Interest
 Loopende schulden
 Te betalen melkgeld 30 Nov.—
 31 Dec.

478.983,25
 6.994,26

416.703,91⁵

103.628,65
 2.150,—
 10.232,68
 301.431,96
 214.421,75

f 2.998.263,39⁵

f 172.626,04⁵

1.786.500,—

87.802,48

595.878,87

28.950,68

141.647,09

184.858,23

f 2.998.263,39⁵

BEDUM, Maart 1925.

De Directeur:

P. OKKINGA.

De Administrateur:

D. ALLERSMA.

Het Bestuur:

L. F. BRITZEL, Voorzitter.

J. BOUKEMA, Secretaris.

J. A. PLOEGH, Vice-Voorzitter.

K. J. SCHURINGA.

A. ELEMA.

UITBETALINGEN 1924.

	PERIODE	Ontvangen melk in K.G.	Gem. vet %	Prijs per % vet	Gem. prijs per KG.	Bedrag
A	30 Dec. '23-2 Febr. '24.	1.268.576	3,67	3,60	13,21	167.381,78
B	3 Febr.-2 Maart „	960.637	3,54	3,-	10,62	102.042,42
C	3 Maart-29 Maart „	1.623.048	3,49	2,20	7,68	124.753,40
D	30 Maart-26 April „	2.147.265	3,44	2,10	7,22	154.970,68
E	27 April-31 Mei „	3.009.065	3,37	2,15	7,25	218255,26
F	1 Juni-28 Juni „	2.662.696	3,18	2,40	7,63	203.181,14
G	29 Juni-- 2 Aug. „	2.829.255	3,24	2,80	9,07	256.948,24
H	3Aug.-30 Aug. „	2.045.895	3,35	3,20	10,72	219.310,41
I	31 Aug.-27 Sept. „	1.817.547	3,44	3,35	11,2	209.315,51
J	28 Sept.---I Nov. „	1.944.546	3,60	3,20	11,52	224.062,79
K	2 Nov.--29 Nov. „	1.589.173	3,65	3,00	10,95	173.831,49
L	30 Nov.-31 Dec. „	1.677.529	3,67	3,00	11,01	184.858,23
	1924 Totaal ..	23.575.232	3,43	2,77	9,50	2.238.911,32

Toelichting Exploitatierkening.

1. **Kosten Producten.** Hieronder vallen:

- a. Verpakkingsartikelen (botervaathout, perkament, blik, kisthout, spijkers, etiketten e.a.);
- b. Hulpstoffen (suiker, zout, stremsel e.a.);
- c. Diverse kosten (vrachten, assuranties van de afgeleverde producten e.a.)

2. **Stoom, Kracht en Licht.** Hieronder vallen:

- a. Brandstoffen (steenkolen);
- b. Machinekamerbenodigdheden als machineoliën e.a.;
- c. Petroleum en Benzine, voor gebruik van motorbooten en auto's;
- d. Electriche stroom betrokken van het Prov. Electrisch Bedrijf;
- e. Gasverbruik.

3. **Onderhoud.** Hieronder vallen:

- a. Alle gewoon onderhoud aan gebouwen, terreinen, machines, inventaris, melkwagens, schuiten, motorschepen, spoorwagens, gereedschappen voor werkplaats en fabriek;
- b. Alle kosten van vernieuwingen, uitbreidingen en aangebrachte wijzigingen van gebouwen en machines en inventaris met uitzondering van een stoomturbine met elektrische installatie ten bedrage van f 37.000 totaal, welke uit de Reserve Statutair werd bestreden.

4. **Administratie.** Hieronder vallen:

- a. Kosten van kantoor (drukwerken, boeken e.a.)
- b. Belastingen en assantiën (grond-, personeel- en waterschapslasten, premies, brand- en ongevallenverzekeringen, plakzegels, rente- en statistiekzegels e.a.);
- c. Subsidies en contributies (contrôlevereenigingen, contributie Gron. Zuivelbond e.a.);
- d. Bestuurskosten ;
- e. Porto's, telegraaf en telefoonkosten.

5. **Algemeene Bedrijfskosten.** Hieronder vallen uitgaven van algemeen aard, niet vallende onder de genoemde rubrieken, als melkonderzoek, chemicaliën, reis- en verblijfkosten, kosten spooransluitingen e.a.
6. **Afschrijvingen.** Aan de afschrijvingen werd wederom toegevoegd 3 % van de stichtingskosten van de gebouwen en terreinen, en 10 %, van de stichtingskosten van de machines en inventaris, tot een totaal bedrag van f 131.000.

Toelichting Balans.

1. Gebouwen en Terreinen.

Machines en Inventaris.

Deze staan voor de stichtingswaarde gewaardeerd op de Balans, voor zoover ze zijn aangeschaft vóór 1 Maart 1923, tot een totaal bedrag van f 2.476.784,78. Hierop is inmiddels afgeschreven tot een totaal bedrag van f 534.084,60; zoodat de zuivere boekwaarde 1 Jan. 1925 bedraagt f 1.942.700,18.

Uitgaven wegens aanschaffing van nieuwe machines en inventaris, alsmede uitbreidingen der gebouwen na 1 Maart 1923 zijn echter niet aan de stichtingswaarde toegevoegd, doch uit de exploitatie of reserves bestreden. In werkelijkheid zou dus de stichtingswaarde zooveel meer bedragen, doch deze waardevermeerdering is gelijktijdig weer afgeschreven.

2. **Kasgelden.** Deze omvatten de kasgelden zoowel van Bedum als van de nevenfabrieken.
3. **Vorderingen.** Van de Debiteuren is een bedrag van f 2.191,52 uit de Reserve Dubieuze Debiteuren afgeboekt, welke vordering oninbaar bleekte zijn. Verder is een bedrag van f 8086 op rekening van Dubieuze Debiteuren overgebracht ; het bestaan van deze vorderingen moet dus als twijfelachtig worden beschouwd. De overige Debiteuren kunnen als reëel en solvabel worden beschouwd.
4. **Accijnzen,** geven aan het bedrag, te goed bij het Rijk, wegens uitvoer van suiker in gecondenseerde melk.
5. **Oorlogswinst.** Deze aangelegenheid is nog steeds niet beslist. Voor een gedeelte heeft terugbetaling plaats gehad, doch voor de hoofdsom is nog geen beslissing gevallen. Omtrent de waarde van dit bezit, valt dus nog niets met zekerheid te zeggen.
6. **Effecten.** Deze bestaan uit f 1150,-- 10 %, storting aandeelen „W. E. S. T. L. G." en f1000 aandeel Koelhuis „De Landbouw" te Zutphen. Het eerste bezit zal ter zijner tijd wel waardeloos blijken te zijn.
7. **Leveranciers terugname,** geeft aan het bedrag door leveranciers verschuldigd voor de terugname in de maand December.
8. **Vorraden producten.** Deze bestaan uit de voorraden boter, kaas, melkpoeder en gecondenseerde melk, nauwkeurig opgenomen en gewaardeerd naar eene waarde, die bij de slechte marktpositie, wat betreft de beide laatste artikelen, nog laag mag worden genoemd. Deze voorraden zijn intusschen zoo goed als geheel geruimd.
9. **Vorraden hulpstoffen.** Deze omvatten alle bruikbare voorraden aan steenkolen, verpakkingsartikelen (blik, kisthout enz.), hulpstoffen (suiker enz.) nauwkeurig opgenomen en hoogstens gewaardeerd tegen de inkoopwaarde.
10. **Reserves.** Ten opzichte van de reserves valt op te merken:
 - a) Aan de Reserve *Statutair* is als gewoonlijk f 10.000 , toegevoegd, terwijl uit dit fonds is bestreden eene stoomturbine met toebehooren à f 37.000;

- b) Aan de *Reserve Diverse Belangen* is een bedrag van f 71.543,55 onttrokken, ten einde daaruit een gedeelte van het buitengewone onderhoud in 1924 te bestrijden. Dit bedrag komt nagenoeg overeen met wat in 1923 aan deze Reserve voor dat doel was toegevoegd.
11. **Obligatieleeningen.** De obligatieleeningen zijn totaal met f 70,000 verminderd, wegens overeenkomstig de voorwaarden plaats gehad hebbende uitlotingen en zijn nu als volgt:

	grootte	geplaatst	Totaal uit- geloof	restant
5 % leening 1916	f 300.000	f 300.000	f 90.000	f 210.000
4½ % leening 1917	- 100.000	- 100.000	- 28.000	- 72.000
5 % leening 1919	- 1.500.000	- 1.203.400	- 156.000	-1.047.500
6 % leening 1920	- 600.000	- 510.000	- 53.000	- 457.000

12. **Kassiers.** Omvat het bedrag, op 1 Jan. 1925, in rekening-courant schuldig aan de kassiers wegens verleend crediet.
13. **Interest.** Omvat het bedrag op 1 Jan. 1925 verschuldigd aan loopende rente aan kassiers, obligatieleeningen en ledenkapitaal.
14. **Loopende schulden.** Hieronder zijn begrepen:
- Alle schulden aan crediteuren voor gedane leveringen en werkzaamheden. *Ook* die welke nog niet opvorderbaar zijn, omdat het werk nog niet volledig is opgeleverd, of waarvan wegens garantie de betalingstermijnen nog niet zijn vervallen;
 - Alle nog te verwachten betalingen voortvloeiende uit geleverde machines enz, zijn dus hieronder opgenomen, zoodat dus in 1925 de exploitatie, door dergelijke buitengewone uitgaven niet meer zal worden gedrukt.
 - Een bedrag voor verschillende nog te betalen onkosten, welke betrekking hebben op 1924, doch waarvan (le juiste gegevens nog niet bekend zijn ;
 - Oningeloste vervallen coupons en uitgelote obligaties;
 - Onafgehaalde melkgelden van leveranciers.
15. **Te betalen melkgeld** omvat het bedrag, verschuldigd aan leveranciers voor hunne levering in December.

Rapport Accountant.

Den Raad van Commissarissen der Coöperatieve Fabriek van Melkproducten te Bedum.

Mijne Heeren.

Ook over het boekjaar 1924 is overeenkomstig onze overeenkomst de administratie Uwer Coöperatie regelmatig door ons gecontroleerd.

Deze controle omvatte :

- a. het verifieeren van de uitgaafnotities in kasboek en kassiersboek met de desbetreffende bescheiden;
- b. het vergelijken van het inkoopboek met de binnengekomen nota's;
- c. het verifieeren van verkoopboek en consignatieboek met de copiefacturen;
- d. het nagaan van de afrekeningen van consignatiezendingen met de daarvan gemaakte boekingen in het verkoopboek;
- e. het controleeren van de maandelijksche exploitatierekeningen en balansen;
- f. het vergelijken van de uitlotingen der loopende leeningen met de voorwaarden, waaronder deze leeningen zijn aangegaan;
- g. het nagaan van de doorwerking der administratie in de hoofdboeken;
- h. het controleeren der jaarbalans.

Al deze werkzaamheden zijn door mij regelmatig elke maand ten kantore der fabriek verricht met medewerking van een assistente.

Verder is - zooals Uw College bekend is - er elke drie maand een samenspreking gehouden tusschen de controlecommissie uit Uw College met mij. Daarbij zijn telkens de onderwerpen van administratie en administratief beheer nagegaan en besproken en zijn aan de Commissie alle gewenschte inlichtingen verstrekt, terwijl de Commissie zelve door steekproeven en persoonlijke overtuiging zich heeft vergewist, van de correctheid van het administratieve beheer.

En ten slotte heb ik - zooals gebruikelijk is - alle drie maanden Uw College den gang van zaken toegelicht en een uiteenzetting verstrekt van die zaken, waarvan dat noodig werd geoordeeld.

Wat de periodieke exploitatie-rekeningen en balansen betreft, hiervan heb ik telkens mij overtuigd:

1. dat de voorraden overeenstemden met de productieboekjes (de voorraden zelve zijn door Uwe Commissie gecontroleerd);
2. dat de debiteuren- en crediteurensaldi klopten met de desbetreffende rekeningen;
3. dat de afschrijvingen overeenkomen met de daarvoor aangenomen normen;
4. dat voor interest en onkosten minstens zooveel werd gereserveerd, als daar inderdaad voor was benoodigd. Oh grond van mijn contróle-arbeid heb ik de eer Uw

College te berichten ;

1. dat de administratie correct is gevoerd in overeenstemming met de eischen, die men kan stellen aan een goede koopmansboekhouding en verder op een overzichtelijke en practische wijze, als men van een moderne boekhouding kan vragen ;
2. dat naar mijn bevinding de aflossingen, afschrijvingen, reserveringen en rentebetalingen geheel volgens de Statuten en aangegane overeenkomsten zijn geschied;
3. dat het administratief en financieel beheer voorzichtig is geleid, zoodat de financieele positie der vereeniging over 1924 door afschrijvingen en aflossingen is versterkt

4. dat ik deswege Uw College adviseer de Exploitatierkening over 1924, alsmede de Balans per 1 Januari 1929 goed te keuren en het Bestuur te dechargeeren voor het gevoerde administratieve, alsmede het financiële beheer over het boekjaar 1924.

Groningen 4 Februari 1925.
Hoogachtend,

(w.g.) P. H. DIJKSTERHUIS.

Accountant.

Bijlage I

VOORWAARDEN VAN AANBESTEDING der melkritten, uit te voeren voor bovengenoemde vereeniging, voor het tijdvak 1 Mei 1926 tot en met 30 April 1927

De aannemers hebben te zorgen voor paarden, wagens en toebehooren, alles van goede kwaliteit, opdat het vervoer van de melk, enz. veilig kan plaats hebben. De wagens mogen alleen gebruikt worden voor het vervoeren van melk en andere producten, bestemd voor de fabriek of daarvan afkomstig.¹ Zij moeten voortdurend in zindelijkken toestand gehouden worden, ten genoeg van het bestuur. Tollen en bruggelden zullen voor rekening van de aannemers zijn.

Het vervoer van de melk zal moeten plaats hebben in den regel naar alle ontvangplaatsen in den voormiddag van iederen werkdag, alsmede des Zaterdagavonds. Bovendien zal naar de fabriek te Bedum moeten worden gereden gedurende ongeveer zes maanden des avonds gedurende de geheele week, ook des Zondagavonds. Het tijdstip waarop de aannemers dagelijks moeten beginnen met hunne werkzaamheden, wordt vastgesteld door het bestuur. De aannemers hebben de melk in ontvangst te nemen op de plaatsen, waar de leveranciers der fabriek gewoon zijn hunne melk te leveren. De melk moet zoo snel als mogelijk is naar de betreffende ontvangplaatsen worden vervoerd en hebben de aannemers te zorgen voor het afladen der bussen op de daarvoor bestemde plaats. Eveneens hebben zij te zorgen voor het weder beladen der wagens met de ledige en de met karnemelk, of andere producten gevulde bussen. De aannemers zijn verplicht de ledige, zoowel als de met producten gevulde bussen terug te brengen aan de leveranciers en wel direct vanaf de fabriek. Slechts na bekomen schriftelijke machtiging van het bestuur mag van deze bepaling worden afgeweken. Verder zijn de aannemers verplicht ledige en met boter gevulde potten, enz., zoomede verpakte boter en kaas voor de leveranciers te vervoeren vanaf de fabriek en zullen zij voor deze werkzaamheden geenerlei vergoeding boven de aannemingsom genieten. In streken waar vanwege de fabriek niet gevent wordt met boter, kaas, karnemelk, pap, enz., zullen de aannemers deze artikelen van de fabriek kunnen betrekken voor levering aan het publiek. Voor deze verkoop zal den aannemers een door het bestuur vast te stellen provisie worden uitgekeerd. Voor het vervoer van karnemelk, enz. bestemd voor niet-leveranciers, mogen de aannemers geen bussen van leveranciers gebruiken. De aannemers zijn verplicht boterpotten van particulieren te vervoeren tegen een door het bestuur vast te stellen provisie.

De bussen der leveranciers moeten door de aannemers worden vervoerd, zooals die door de leveranciers ter aflevering worden neergezet, of zooals die aan de fabriek in ontvangst worden genomen. Het is ten strengste verboden melk, karnemelk of andere producten uit een bus in een andere over te storten.

Voor zooverre de fabriek wagens bezit, kan iedere aannemer één exemplaar in gebruik bekomen tegen een huur van één gulden per week. Het onderhoud van deze wagens komt voor rekening van de fabriek, uitgezonderd het smeeren.

De aannemers hebben het recht de door hen aangenomen ritten te doen uitvoeren door bekwame personen. Indien het bestuur zich niet kan vereenigen met de keuze der aannemers, hebben deze op eerste aanzegging van het bestuur voor ander personeel te zorgen.

¹ In Jaarverslag van 1925 / '26 staat dat de melkvervoerders, indien zij dat verlangen, van de fabriek een wagen kunnen huren voor een bedrag van f. 1,- per wagen per week!

De aannemers zijn verantwoordelijk voor alle veroorzaakte schaden aan of verlies van door hen of hunne plaatsvervangers vervoerde goederen en gehuurde wagens. Het bestuur zal het recht hebben, alle schaden, welke de fabriek door toedoen van de aannemers of hun personeel zal lijden op de aannemers te verhalen.

Indien in het tijdvak waarvoor deze voorwaarden gelden mocht blijken, dat nieuwe leveranciers wenschen te leveren, dan zijn de aannemers welke de melk in de desbetreffende streek vervoeren verplicht de melk van die leveranciers mede te nemen. Voor deze meerdere werkzaamheden kan het bestuur eene vergoeding aan de aannemers toekennen. Indien mocht blijken, dat in een streek de hoeveelheid melk te groot is voor den betreffenden aannemer, dan zullen de andere, in deze streek rijdende aannemers verplicht zijn een deel van deze melk te vervoeren indien het bestuur dit mogelijk acht. Het bestuur kan daarvoor een vergoeding toekennen.

Indien de aannemers zich niet houden aan de verschillende haar genoemde voorwaarden, zal het bestuur het recht hebben, de aannemingssom geheel of gedeeltelijk in te houden, teneinde daarmede de kosten te bestrijden welke het meent te moeten maken voor het doen uitvoeren van werkzaamheden, welke naar zijn meening verricht moeten worden tengevolge van nalatigheid van de aannemers. Ook zal het bestuur de aannemingssom geheel of gedeeltelijk kunnen inhouden, teneinde daarmede te kunnen betalen eventueele schaden veroorzaakt door de aannemers of hunne plaatsvervangers.

Het is den aannemers uitdrukkelijk verboden gedurende het vervoer der melk of van de goederen door hen in ontvangst genomen aan de fabriek, nog andere goederen voor leveranciers of derden te vervoeren. Voor iedere door het bestuur of zijn gemachtigden geconstateerde overtreding van deze bepaling zal de desbetreffende aannemer worden gekort op de aannemingssom met één gulden. Het bestuur kan in bijzondere gevallen toestaan dat van deze bepaling wordt afgeweken. Daarvan zal moeten blijken door een schriftelijk verleende vergunning.

Alle hier genoemde voorwaarden en bepalingen zullen gelden voor het vervoer per as en per vaartuig. Wat betreft het vervoer per vaartuig zal dus, indien in deze voorwaarden wagens, enz. genoemd worden, daarvoor gelezen moeten worden: „vaartuigen”, enz.

Indien zich buitengewone omstandigheden voordoen, kan den aannemers een vergoeding worden toegekend voor meerdere werkzaamheden, een en ander ter beoordeeling van het bestuur. De aannemers hebben echter onder alle omstandigheden te zorgen voor het vervoer der melk, enz.

De betaling der aannemingssom zal kunnen plaats hebben in een of meer termijnen al naar de aannemers verkiezen met dien verstande dat geen kleinere termijn zal kunnen worden genomen dan één week. Tot waarborg voor een goede uitvoering der werkzaamheden zal het gedeelte van de aannemingssom, dat de aannemers te vorderen zullen hebben per 8 Mei 1926 niet worden uitbetaald. Deze bedragen zullen door het bestuur gebruikt kunnen worden tot betaling van door de aannemers of hunne plaatsvervangers veroorzaakte schaden, enz. hierboven nader omschreven.

Indien gedurende het tijdvak, waarvoor deze voorwaarden van kracht zijn mocht blijken, dat er zich gevallen kunnen voordoen, waarin deze voorwaarden niet voorzien, dan zullen de tot dusverre voor het melkvervoer gegolden hebbende bepalingen te dien opzichte van kracht zijn, ter beoordeeling van het bestuur.

De aannemers hebben zich verder te houden aan de aanwijzingen van den directeur der vereeniging of zijne plaatsvervangers.

Bijlage II

Kerngetallen voor 1924 tot 1929

	leden	Nw leden	Uitgetreden ****	KG. ontvangen Melk	Vet %	personeel	melkgeld	melkritten	Winst/verlies mln fl.	Balans bezittingen
1923					3,397					
1924	2200	83	28	23.575.232	3,43		9,50		4.703	2.998
1925 (dec.)	2119	9	0	21.023.992	3,44	199	9,42	49	4.0077	2.946
1926 (jan.)	2119	7	146	25.745.850	3,40	211	8,17	47	4.371	2.648
1927 (jan.)	1980	8	44	27.716.461	3,40	209	8,57	45 *	4.848	2.186
1928 (jan.)	1944	22	43	31.925.914	3,41	206	9.70	50 **	5.305	2.204
1929 (jan.)	1923	4	156	33.898.513	3,44	181	9.91	44***	4.678	2.131
1930 (jan.)	1771									

* Eerste melding van Vrachtauto! Één van fabriek (proef)

** Meerdere rijders met vrachtauto. Twee – grotere - van de fabriek

*** Merendeel melkrijders voert de rit uit met auto-vrachtwagen, twee van de fabriek

**** Grote aantal leden wat uittreed komt door 'opschonen' ledenbestand.

(leden die sedert langen tijd geen melk meer leverden en wier omstandigheden van dien aard zijn, dat ze waarschijnlijk ook niet meer voor levering in aanmerking komen.)

Bijlage III

afkomstig uit Jaarverslag Bedum 1928

De verdeling van het melkgeld.

Onze statuten bepalen in art. 54 dat bij Huishoudelijk Reglement zal worden vastgesteld de wijze, waarop over daarbij te bepalen tijdstippen de prijs der geleverde melk zal worden berekend. In hetzelfde artikel wordt voorgeschreven, dat men bij het bepalen van den prijs rekening moet houden met het vetgehalte van de geleverde melk, terwijl de kwaliteit daarbij tevens in aanmerking genomen kan worden.

Artikel 14 van ons Huishoudelijk Reglement sluit aan bij bovengenoemd artikel van onze Statuten doch laat het Bestuur een zeer groote mate van vrijheid van handelen. Dit college vat nu de toestand zoo op, dat het zich bij het vaststellen van den melkprijs zoo veel mogelijk heeft te richten naar een goede verdeling van het melkgeld, zulks in overeenstemming met den aard van onze zaak. Immers wanneer men voor gemeenschappelijke rekening een coöperatieve fabriek exploiteert is een van de grondslagen, dat gestreefd wordt naar een rechtmatige en billijke verdeling van het melkgeld, dus dat eik lid, voor zooveel dit practisch mogelijk is, de netto opbrengst van zijn geleverde melk ontvangt.

Dit beginsel, hoe logisch en duidelijk het moge zijn, baart in de practische toepassing velerlei moeilijkheden en van zoodanigen aard, dat wij er ons tot nu toe, hoezeer wij er ook naar gestreefd hebben, niet zoo goed aan hebben kunnen houden als wij wenschten. Vele coöperatieve fabrieken verkeerden ten opzichte van dit punt met ons in dezelfde positie. In de practijk wordt veel te weinig het beginsel van een billijke en rechtmatige verdeling van de melkgelden gehandhaafd. Vooral in de tijden van de kleinere melkaanvoeren aan de fabrieken komen meer of minder groote afwijkingen voor. Er zijn dan andere factoren in het spel dan die welke de waarde van de melk bepalen. Het is merkwaardig, dat de klacht, die wij hier uiten niet alleen in de coöperatieve kringen gehoord wordt. Ook onder particuliere fabrikanten beklagt men zich over het zelfde verschijnsel.

Wij hopen van harte, dat de beweging, die voor enkele jaren in Friesland is ingezet om verbetering in den toestand te brengen resultaat moge hebben. Wij althans beschouwen het als onze plicht haar zooveel mogelijk te steunen.

Sedert Mei 1927 brengt het Bestuur van den Frieschen Zuivelbond aan de aangesloten fabrieken elke week een advies uit terzake van de vaststelling van den melkprijs. Hierbij heeft men voor oogen een cijfer vast te stellen, gebaseerd op de oogenblikkelijke waarde van boter en kaas. Het wordt met eenige voorzichtigheid vastgesteld, zoodat periodiek, na b.v. 3 maanden, in den regel een kleine nabetaling kan plaats vinden, afhankelijk in hoofdzaak van het onkosten cijfer van de bedrijven, doch het benadert overigens de waarde zoo goed mogelijk. De nabetaling zal voor de gemiddelde fabriek waarschijnlijk ongeveer 0,1 cent per % vet kunnen bedragen. ²⁾

2) Volgens een mededeeling van den secretaris van den Frieschen Zuivelbond in de laatste Bondsvergadering was de netto opbrengst van de aangesloten fabrieken omgerekend op 1,6 cent onkosten bij 40 fabrieken tot en met 0,1 cent per % vet hoger dan de Bondsnoteringen; bij 26 fabrieken van 0,11 tot en met 0,2 en bij 3 iets hoger dan 0,2 cent.

Het Friesche Bondsadvies, dat natuurlijk uitsluitend bedoeld is voor de Friesche fabrieken, houdt rekening met een gratis teruggave van 10 % karnemelk en 70 % wei. Om nu eens een indruk te geven van de verdeling van het melkgeld aan onze fabriek gedurende het afgelopen boekjaar plaatsen *wij* hier het volgende staatje. Wij hebben dit zoodanig uitgewerkt, dat daarin aangenomen wordt, dat een melkprijs van 0,1 cent per % vet boven Bondsadvies met een gratis teruggave van 10 % karnemelk en 70 % wei een behoorlijke melkprijs zou zijn. De laatste kolom geeft dan aan de geldelijke waarde, die door onze fabriek per K.G. melk betaald is als vergoeding voor het gemis van deze nevenproducten.

Bijlage IV
VERGELIJKING
UITBETALING BEDUM – FRIESCHE-BONDSNOTEERING 1928

Week	Bond	Bedum	verschil	Verschil - 0,1	% vet Bedum	Inplaats van 10% karnemelk + 70 % wei gratis, is dit in Be- dum betaald aan leveranciers
	Per %	vet				
1/1 - 7/1	2,75	3,15	0,40	0,30	3,6416	1,09
8/1 -14/1	2,65	3,15	0,50	0,40	„	1,46
15/1 -21/1	2,65	3,15	0,50	0,40	„	1,46
22/1 -28/1	2,70	3,15	0,45	0,35	„	1,27
29/1 - 4,12	2,80	3,20	0,40	0,30	3,5281	1,06
5/2 -11/2	2,90	3,20	0,30	0,20	„	0,71
12/2 -18/2	2,80	3,20	0,40	0,30	„	1,06
19/2 -2,5 /2	2,7á	3,20	0,45	0,35	„	1,23
26/2 - 3/3	2,80	3,10	0,30	0,20	3,5099	0,70
4/3 -10/3	2,80	3,10	0,30	0,20	„	0,70
11/3 -17/3	2,80	3,10	0,30	0,20	„	0,70
18/3 -24/3	2,75	3,10	0,35	0,25	„	0,88
25/3 -31/3	2,65	8,10	0,45	0,35	„	1,23
1/4 - 7/4	2,40	2,50	0,10	-	3,3668	
8,14 -14/4	2,20	2,50	0,30	0,20	„	0,67
15/4 -21/4	2,20	2,50	0,30	0,20	„	0,67
22/4 -28/4	2,30	2,50	0,20	0,10	„	0,34
29/4 - 5/5	2,25	2,45	0,20	0,10	3,327	0,33
6/5 -12/5	2,20	2,45	0,25	0,15	„	0,50
13/5 -19/5	2,25	2,45	0,20	0,10	„	0,33
20/5 -26/5	2,25	2,45	0,20	0,10	„	0,33
27/5 - 2/6	2,25	2,45	0,20	0,10	„	0,33
3/6 - 9/6	2,30	2,45	0,15	0,05	3,1887	0,16
10/6 -16/6	2,35	2,45	0,10	-	„	
17/6 -23/6	2,30	2,45	0,15	0,05	„	0,16
24/6 -30/6	2,20	2,45	0,25	0,15	„	0,48
1/7 - 7/7	2,25	2,70	0,45	0,35	3,1625	1,11
8/7 -14/7	2,40	2,70	0,30	0,20	„	0,63
15/7 -21/7	2,60	2,70	0,10	-	„	
22/7 -28/7	2,60	2,70	0,10	-	„	
29/7 - 4/8	2,55	2,95	0,40	0,30	3,3042	0,99
5/8 -11/8	2,70	2,95	0,25	0,15	„	0,49
12/8 -18/8	2,75	2,95	0,20	0,10	„	0,33
19/8 -25/8	2,70	2,95	0,25	0,15	3,3042	0,49

26/8 - 1/9	2,60	2,135	0,35	0,25	„	0,83
2/9 - 8/9	2,65	3,15	0,50	0,40	3,3576	1,34
9/9 - 15/9	2,87	3,15	0,30	0,20	„	0,67
16/9 - 22/9	2,85	3,15	0,30	0,20	„	0,67
23/9 - 29/0	2,90	3,15	0,25	0,15	„	0,50
30/9 - 6/10	2,85	3,00	0,15	0,05	3,6759	0,18
7/10-13/10	2,85	3,00	0,15	0,05	„	0,18
14/10-20/10	2,75	3,00	0,25	0,15	„	0,55
21/10-27/10	2,85	3,00	0,15	0,05	„	0,18
28/10- 3/11	2,90	3,15	0,25	0,15	3,6994	0,55
4/11-10/11	2,90	3,15	0,25	0,15	„	0,55
11/11-17/11	2,85	8,15	0,30	0,20	„	0,74
18/11-24/11	2,85	3,15	0,80	0,20	„	0,74
25/11- 1/12	2,80	3,15	0,35	0,15	„	0,55
2/12- 8/12	2,85	3,05	0,20	0,10	3,6845	0,87
9/12-15/12	2,90	3,05	0,15	0,05	„	0,18
16/12-22/12	2,85	3,05	0,20	0,10	„	0,37
23/12-29/12	2,85	3,05	0,20	0,10	„	0,37
30/12- 5/1	2,80	3,05	0,25	0,15	„	0,55

Het is niet de bedoeling hieraan veel commentaar te verbinden, wij wijzen er alleen op, dat uit een en ander blijkt, dat in verhouding voornamelijk in het voorjaar teveel is betaald, het verschijnsel, dat vrij algemeen voorkomt. De een doet het om den ander doch goed te praten is het niet; wenscht men een billijke verdeling van het melkgeld, dan moet men er zich tegen verzetten. Toch meenden verschillende onzer leveranciers dat onze melkprijs in het voorjaar van 1928 in verhouding te laag was.

Dat in de practijk zoo dikwijls het melkgeld een verkeerd beeld geeft van de Waarde van de melk ontstaat mede, doordat men de indruk van de leveranciers van **een** fabriek in een bepaalde richting wenscht te leiden. Het is daarom onjuist naar een enkele uitbetaling te zien of uitsluitend naar die van een bepaald seizoen. Wil men melkprijzen vergelijken, dan moet men een afgerond jaar nemen.

Als voorbeeld van een dergelijke vergelijking plaatsen wij nevenstaand staatje, betreffende twee fabrieken A en B.

Vergelijking uitbetaling twee fabrieken A en B.

FABRIEK A				FABRIEK B			
Periode	Vetgehalte	Per % vet	Per KG. Melk	Periode	Vetgehalte	Per % vet	Per KG.-Melk
Januari	3,46	3,15	10,90	1 Jan.-28 Jan.	3,6416	3,15	11,47
Februari	3,37	3,25	10,95	29 Jan -25 Febr.	3,5281	3,20	11,29
Maart	3,27	3,25	10,63	26 Febr.-31 Mrt.	3,5099	3,10	10,88
April	3,21	2,70	8,67	1 Apr.-28 Apr.	3,3668	2,50	8,42
Mei	3,19	2,55	8,13	29 Apr.-2 Juni	3,3270	2,45	8,15
Juni	3,09	2,70	8,03	8 Juni-30 Juni	3,1887	2,45	7,81
Juli	3,12	2,70	8,42	1 Juli-28 Juli	3,1625	2,70	8,54
Augustus	3,23	3,05	9,85	29 Juli-1 Sept.	3,3042	2,95	9,75
September	3,26	3,10	10,11	2 Sept.-29 Sept.	3,3576	3,15	10,58
October	3,56	3,20	11,39	30 Sept.-27 Oct.	3,6759	3,00	11,03
November	3,53	3,25	11,47	28 Oct.-1 Dec.	3,6994	3,15	11,65
December	3,50	3,20	11,20	2 Dec.-31 Dec.	3,6845	3,05	11,24

Om een zoo goed mogelijke vergelijking te krijgen tusschen beide betalingen kan men b.v. nagaan hoe elk zich gemiddeld verhouden heeft ten opzichte van de noteering van den Frieschen Zuivelbond. Hiervoor is voor beide afzonderlijk een uitvoerige berekening noodig, loopende over de verschillende weken van het jaar, waarbij men de wekelijksche melkaanvoeren van beide gelijk mag nemen.

Het resultaat van de berekeningen, aangenomen voor beide fabrieken melkaanvoeren als die te Bedum, is, dat A gemiddeld 0,325 cent per % vet boven Bondsnoteering heeft uitbetaald en B 0,258 cent. Volgens deze berekeningen zou A, dus over 1928 0,067 cent per % vet meer uitbetaald hebben dan B. Het gemiddelde vetgehalte van B was 3,41 % indien B per % vet telkens den prijs van A zou hebben betaald, was de melkprijs per K.G. 0,228 cent hooger geweest.

Het gemiddelde vetgehalte van A is telkens lager geweest als dat van B. Wij hebben nu uitgerekend hoe hoog het jaargemiddelde van die fabriek zou zijn, aangenomen eenzelfde verhouding tusschen de wekelijksche melkaanvoeren en wij hebben daarbij als uitkomst verkregen 3,28 % . Het eindresultaat van onze vergelijkingen kan als volgt samengevat worden :

	Vetgehalte	Prijs per % vet	Prijs per K.G. melk
B	3,41	2,8437	9,70 cent
A	3,28	2,9107	9,55

Wij vertrouwen, dat onze leden en andere leveranciers gemakkelijk zullen inzien, dat de verdeling van het melkgeld, het vaststellen van den melkprijs, een werkzaamheid is, waarbij wij ervoor moeten zorgen zoo dicht mogelijk te blijven bij wat juist en billijk is. Wij rekenen daarbij op hun steun.